

“De toerekenbaarheid en objectieve aansprakelijkheid bij burenhinder
(art. 544 B.W.): het Hof van Cassatie zaait verwarring en scheidt onduidelijkheid”

Non Peer-reviewed author version

BAEKELAND, Christophe (2009) “De toerekenbaarheid en objectieve
aansprakelijkheid bij burenhinder (art. 544 B.W.): het Hof van Cassatie zaait
verwarring en scheidt onduidelijkheid”. In: Tijdschrift voor Belgisch Burgerlijk Recht,
2009(9). p. 469-474.

Handle: <http://hdl.handle.net/1942/11201>

I. RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

Het cassatieberoep is gericht tegen een arrest, op 23 mei 2007 gewezen door het hof van beroep te Antwerpen.

III. BESLISSING VAN HET HOF

Beoordeling

Derde onderdeel

1. Iemand kan slechts tot vergoeding van schade ingevolge een abnormale burenhinder gehouden zijn, indien die burenhinder is veroorzaakt door een daad, een verzuim of een gedraging die hem kan worden toegerekend.
2. De appelrechters oordelen:
  - De problematiek van de toerekenbaarheid van de burenhinder komt louter neer op het aanwijzen van een compensatieplichtige bewaarder;
  - In casu was de tweede verweerder als eigenaar – bewoner ook bewaarder van het pand, oorzaak van de schade;
  - Aldus zijn de overmatige burenhinder ten gevolge van de brand van zijn woning, en de schade van de eerste verweerder ten gevolge daarvan hem toerekenbaar.
3. Door het bestaan van een bovenmatige burenhinder aan te nemen en de tweede verweerder en de eiseres te veroordelen tot het betalen van een compensatie, zonder vast te stellen dat die hinder te wijten is aan een daad, verzuim of gedraging die aan de tweede verweerder kan worden toegerekend, verantwoorden de appelrechters hun beslissing niet naar recht.

Het middel is gegrond.

Het Hof,

Vernietigt het bestreden arrest behalve in zoverre het hoger beroep ontvankelijk wordt verklaard.

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde arrest.

Houdt de kosten aan en laat de beslissing daaromtrent aan de feitenrechter over.

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het hof van beroep te Brussel.

DE TOEREKENBAARHEID EN OBJECTIEVE AANSPRAKELIJKHEID BIJ BURENHINDER (ART. 544 B.W.): HET HOF VAN CASSATIE ZAAIT VERWARRING EN SCHEPT ONDUIDELIJKHEID

I. Inleiding

1. Het hof van beroep van Antwerpen oordeelde op 23 mei 2007 dat de problematiek van toerekenbaarheid bij toepassing van art. 544 B.W. samenvalt met het aanwijzen van een compensatieplichtige. *In casu* ontstond er overlast door brand met onbekende oorzaak. Tweede verweerder was eigenaar van de schadeverwekkende woning. Hierdoor was de bovenmatige hinder hem toerekenbaar. Het Hof van Cassatie verbrak in zijn arrest van 3 april 2009 het arrest van het hof van beroep van Antwerpen. Het Hof beslist dat iemand enkel een compensatie moet betalen voor het verbreken van het evenwicht wanneer de overlast veroorzaakt wordt door een hem toerekenbare daad, verzuim of gedraging.
2. Eiser in cassatie heeft het in het geannoteerde arrest over de “*vergoeding van schade*”. Bij het leerstuk van burenhinder is er geen sprake van schadevergoeding maar van compensatie. De arresten van het Hof van Cassatie van 6 april 1960 stellen dit principe voorop.¹ In een later arrest van 14 december 1995 maakt het Hof een scherp onderscheid tussen de integrale schadevergoeding bij aquiliaanse aansprakelijkheid en de compensatie bij het verbreken van de evenwichtsleer in de zin van art. 544 B.W. De compensatie mag geen volledig verbod van de storende activiteit inhouden, daar dit neerkomt op een integrale schadevergoeding.²

In een arrest van 27 september 1973 gaf het Hof van Cassatie aan beide begrippen een verkeerde inhoud. Het stelt dat als de schadeverwekker wordt veroordeeld op grond van art. 544 B.W., er niet meer moet nagegaan worden of deze ook een fout en/of nalatigheid beging in de zin van de artt. 1382 en/of 1383 B.W.³ Een compensatie herstelt echter enkel het verstoorde evenwicht. Een integrale schadevergoeding daarentegen plaatst de partijen in een positie alsof de onrechtmatige handeling nooit zou hebben plaatsgevonden. Het is dan ook van belang om na een veroordeling van de schadeverwekker op grond van art. 544 B.W. na te gaan of deze ook de artt. 1382 en/of 1383 B.W. schendt. Omgekeerd geldt de redenering niet, daar alle schade dan al vergoed werd.⁴

---

¹ Cass. 6 april 1960, Pas. 1960, I, 915, concl. Adv. – Gen. P. MAHAUX, Arr.Cass. 1960, 722, J.T. 1960, 339, noot A. DE MEULDER, R.C.J.B. 1960, 257, noot J. DABIN, R.G.A.R. 1960, nr. 6.557, noot R.O. DALCQ.

² Cass. 14 december 1995, Pas. 1995, I, 1163, Arr.Cass. 1995, 1125, concl. Adv. – Gen. G. BRESSELEERS, R.W. 1996 – 1997, 188, A.J.T. 1995 – 1996, noot S. SNAET, J.L.M.B. 1996, 966, noot P. HENRY, R.G.A.R. 1998, nr. 12.979.

³ Cass. 27 september 1973, Pas. 1974, I, 89, Arr.Cass. 1974, 98.

⁴ S. STIJNS en H. VUYE, Beginselen van Belgisch Privaatrecht. Boek IV. Burenhinder, Antwerpen, Story – Scientia, 2000, 206 – 207 en 218 – 224, nrs. 135 en 141.

I. Het begrip “toerekenbaarheid” ont(k)leed

A. De compensatieplichtige persoon

3. Toerekenbaarheid vertaalt zich in het aanwijzen van een compensatieplichtige.⁵ HANNEQUART was één van de eerste auteurs die deze vereiste naar voren schoof.⁶ Oorspronkelijk ging het Hof van Cassatie ervan uit dat alleen de eigenaar compensatieplichtig kon zijn. Later oordeelde het Hof dat het volstaat om titularis te zijn van een attribuut van het eigendomsrecht.⁷ Dit kan slaan op een zakelijk recht zoals bijvoorbeeld een opstalrecht, dan wel op een persoonlijk recht zoals huur.⁸ Uiteraard moet de bovenmatige hinder wel toerekenbaar zijn aan de schadeverwekker.⁹ In navolging van deze rechtspraak stelt Procureur – Generaal DUMON terecht dat zelfs een bewaarder¹⁰ van het hinderverwekkende goed compensatieplichtig kan zijn.

⁵ S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 264, nr. 160.

⁶ Y. HANNEQUART, “L’article 544 du Code civil et la faute de l’entrepreneur ou de l’architecte”, T.Aann. 1985, 52; Y. HANNEQUART, “La responsabilité et les troubles de voisinage”, In X., Le droit de la construction et de l’urbanisme, Brussel, 1976, 144, nr. 54; J. – P. VERGAUWE, Les relations de voisinage, Brussel, Larcier, 2008, 198 – 200.

⁷ Cass. 7 december 1992, J.T. 1993, 474, nr. 5, noot D. VAN GERVEN; Cass. 9 juni 1983, Arr.Cass. 1982 – 1983, Rev.Not.B. 1984, 205, noot R. D. V., T.Not. 1985, 159, noot F. BOUCKAERT; Cass. 26 mei 1983, R.W. 1983 – 1984, 1133, noot R. DERINE; Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 728, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON, Arr.Cass. 1980 – 1981, 748; Cass. 31 oktober 1975, Arr.Cass. 1976, 285, R.W. 1975 – 1976, 1571, noot A. VAN OEVELEN, T.Aann. 1976, 48, noot P. MATHEÏ; Cass. 10 januari 1974, Pas. 1974, I, 488, concl. Adv. – Gen. P. MAHAUX, Arr.Cass. 1974, 520, R.C.J.B. 1975, 357, noot C. RENARD, R.W. 1973 – 1974, 1541; Rb. Brussel 27 november 1989, T.B.B.R. 1990, 359; L. CORNELIS, Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht, Antwerpen, Maklu, 1989, 690, nr. 435; I. LARMUSEAU, “De evenwichtsleer en het artikel 22 van het milieuvergunningdecreet in geval van brand: water en vuur?”, De Verz. 1997, 556; P. LECOCQ, “Troubles de voisinage : du fait positif à l’ événement accidentel, en passant par l’ omission”, noot onder Cass. 3 april 1998, J.L.M.B. 1998, 1138; I. VERHELST, “Hindert het U dat ik buur ben?”, noot onder Luik 23 januari 1995, T.B.B.R. 1996, 337 – 338.

⁸ Cass. 9 juni 1983, Arr.Cass. 1982 – 1983, Rev.Not.B. 1984, 205, noot R. D. V., T.Not. 1985, 159, noot F. BOUCKAERT; Cass. 26 mei 1983, R.W. 1983 – 1984, 1133, noot R. DERINE; Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 728, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON, Arr.Cass. 1980 – 1981, 748; Cass. 31 oktober 1975, Arr.Cass. 1976, 285, R.W. 1975 – 1976, 1571, noot A. VAN OEVELEN, T.Aann. 1976, 48, noot P. MATHEÏ; Cass. 10 januari 1974, Pas. 1974, I, 488, concl. Adv. – Gen. P. MAHAUX, Arr.Cass. 1974, 520, R.C.J.B. 1975, 357, noot C. RENARD, R.W. 1973 – 1974, 1541; Rb. Brussel 27 november 1989, T.B.B.R. 1990, 359.

⁹ Cass. 28 april 1983, Arr.Cass. 1982 – 1983, 1057, Pas. 1983, I, 965, R.W. 1983 – 1984, 1699, J.T. 1984, 316, T.Aann. 1984, 323, concl. Adv. – Gen. C. BALLEET; Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 728, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON.

¹⁰ Een bewaarder is een persoon die het goed voor eigen rekening gebruikt, ervan geniet of onder zich houdt. Hij oefent er tevens de leiding, toezicht en controle over uit. Of een persoon daadwerkelijk bewaarder is van het hinderverwekkende goed moet steeds *in concreto* worden onderzocht. Hierbij volstaat het om de loutere bewaring aan te tonen en moet de oorzaak van overlast niet bewezen worden. Enkel een vreemde oorzaak kan de bewaarder bevrijden van zijn compensatieplicht. Het is de rechter die steeds *in concreto* moet nagaan of de aangehaalde oorzaak vreemd van aard is. In het verlengde daarvan kan ook de titularis van een persoonlijk en/of (beperkt) zakelijk recht, niettegenstaande diens foutloze aansprakelijkheid, een beroep doen op de theorie van de vreemde oorzaak. Daar het leerstuk van burenhinder (art. 544 B.W.) steunt op de objectieve aansprakelijkheid van art. 1384 B.W., dient ook de mogelijke bevrijdingsgrond naar analogie te worden toegepast. Zie Cass. 26 september 2002, Arr.Cass. 2002, nr. 486; Cass. 14 mei 1999, Arr.Cass. 1999, nr. 283; Cass. 13 mei 1993, Arr.Cass. 1993, nr. 235; Cass. 5 juni 1987, Arr.Cass. 1986 – 1987, nr. 599; Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 731, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON; Cass. 6 oktober 1961, Pas. 1962, I, 152, R.C.J.B. 1963, 11, noot A. LAGASSE; Antwerpen 31 januari 1990, De Verz. 1990, 578, noot D. VAN ORSHOVEN; R. DEKKERS, A. VERBEKE, N. CARETTE, K. VANHOVE, Handboek Burgerlijk Recht. Deel III. Verbintenissen, bewijsleer en Gebruikelijke contracten, Antwerpen, Intersentia, 2007, 169 en 172; S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 266, nr. 160.

Hij formuleert dit als volgt: “*Peut donc aussi être en cause, à mon avis, la responsabilité objective résultant de ce qu’une chose, même non entachée d’un vice mais dont on aurait la garde, aurait été la cause de troubles de voisinage anormaux*”.¹¹

4. Sommige rechtsleer¹² en rechtspraak¹³ treden DUMON zijn zienswijze bij.¹⁴ Andere auteurs gaan nog een stap verder. KOKELENBERG is van mening dat enkel de titularis die de overlast veroorzaakt, veroordeeld kan worden tot compensatie.¹⁵ Hiervoor volstaat het dat de schadeverwekker op één of andere wijze betrokken is bij het hinderverwekkende erf.¹⁶ STIJNS en VUYE treden de zienswijze van KOKELENBERG bij. “*Een feitelijke betrokkenheid bij de hinderverwekkende activiteiten kan aldus voldoende zijn om vast te stellen dat iemand een attribuut van het eigendomsrecht uitoefent*”.¹⁷ Hun zienswijze vindt steun in meerdere arresten van het Hof van Cassatie.¹⁸

---

¹¹ Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 731, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON; Cass. 26 september 2002, Arr.Cass. 2002, nr. 486; Cass. 14 mei 1999, Arr.Cass. 1999, nr. 283; Cass. 13 mei 1993, Arr.Cass. 1993, nr. 235; Cass. 5 juni 1987, Arr.Cass. 1986 – 1987, nr. 599; Cass. 6 oktober 1961, Pas. 1962, I, 152, R.C.J.B. 1963, 11, noot A. LAGASSE; Antwerpen 31 januari 1990, De Verz. 1990, 578, noot D. VAN ORSHOVEN; R. DEKKERS, A. VERBEKE, N. CARETTE, K. VANHOVE, o.c., 169 en 172; S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 263 – 266, nr. 160.

¹² J. DABIN, “Le recours du propriétaire tenu d’indemnisation pour trouble de voisinage contre l’entrepreneur en cas de faute de celui – ci”, noot onder Cass. 14 juni 1968, R.C.J.B. 1968, 396; J. KOKELENBERG, “Burenhinder? Kan U dat bewijzen en bent U misschien geen overgevoelig type?”, T.B.B.R. 2007, afl. 5, 275; N. LUCAS, “Actualia inzake burenhinder”, Jura Falconis, 2006 – 2007, afl. 2, 355; S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 262, nr. 159; *A contrario*, S. BOUFLETTE, “La théorie des troubles de voisinage: de l’équilibre entre protection et limitation”, In X., Contrainte, Limitation et atteinte à la propriété, Luik, Larquier, 2005, 241, nr. 33; J. F. ROMAIN, “Réflexions aux sujet de la conditins de l’imputabilité dans la théorie de troubles de voisinages (et extension du raisonnement à la théorie de l’apparence)”, In X., Zakenrecht, Brugge, Die Keure, 2005, 157 – 158, nrs. 20 – 21.

¹³ Rb. Hasselt 19 september 2002, R.G.D.C. 2003, 87.

¹⁴ Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 731, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON; J. KOKELENBERG, l.c., 275; S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 262 – 267, nrs. 159 en 160.

¹⁵ Cass. 24 april 2003, Pas. 2003, I, 870; Cass. 3 april 1998, J.L.M.B. 1998, 1334; Cass. 17 november 1995, J.L.M.B. 1997, 274; Cass. 7 december 1992, J.T. 1993, 473, noot D. VAN GERVEN; Antwerpen 30 juni 2004, N.j.W. 2004, 1423; Antwerpen 3 maart 2003, T.B.B.R. 2004, 138, noot B. WEYTS; Luik 24 april 2002, R.G.A.R. 2003, nr. 13.738; Bergen 8 november 2000, T.B.B.R. 2001, 501 – 503; Luik 23 januari 1995, T.B.B.R. 1996, 330 – 335, noot I. VERHELST; Rb. Namen 28 oktober 2004, J.L.M.B. 2006, 179; Rb. Dendermonde 30 januari 2004, T.B.B.R. 2005, 286; Rb. Namen 31 mei 2001, J.L.M.B. 2001, 1517; Rb. Hasselt 22 februari 2001, T.B.B.R. 2002, 181; Rb. Namen 15 september 2000, J.L.M.B. 2001, 643 – 646; Rb. Brussel 17 oktober 1997, Pas. 1996, III, 87; L. CORNELIS, o.c., nrs. 423 – 424; J. KOKELENBERG, l.c., 272; J. KOKELENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, “Overzicht van rechtspraak zakenrecht (1980 – 1988)”, T.P.R., 1989, 1731, nr. 51.

¹⁶ Cass. 9 juni 1983, Pas. 1983, I, 1145, Arr.Cass. 1983, 1256, R.W. 1983 – 1984, 437, J.T. 1984, 600, Rev.Not.B. 1984, 205, T.Agr.R. 1985, 14, T.Not. 1985, 159, noot F. BOUCKAERT; Cass. 28 april 1983, Pas. 1983, I, 965, Arr.Cass. 1982 – 1983, 1057, R.W. 1983 – 1984, 1699, J.T. 1984, 316, T.Aann. 1984, concl. Adv. – Gen. D. BALLEET; Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 728, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON, Arr.Cass. 1980 – 1981, 748; J. KOKELENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, l.c., 1731, nr. 51.

¹⁷ S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 258, nr. 156.

¹⁸ Cass. 9 juni 1983, Pas. 1983, I, 1145, Arr.Cass. 1983, 1256, R.W. 1983 – 1984, 437, J.T. 1984, 600, Rev.Not.B. 1984, 205, T.Agr.R. 1985, 14, T.Not. 1985, 159, noot F. BOUCKAERT; Cass. 28 april 1983, Pas. 1983, I, 965, Arr.Cass. 1982 – 1983, 1057, R.W. 1983 – 1984, 1699, J.T. 1984, 316, T.Aann. 1984, concl. Adv. – Gen. D. BALLEET; Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 728, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON, Arr.Cass. 1980 – 1981, 748; Ibid., 176 – 178 en 258, nrs. 101 en 156; KOKELENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, l.c., 1729, nr. 51.

B. Onderscheid met oorzakelijk verband

5. De toerekenbaarheid moet onderscheiden worden van het causaal verband.¹⁹ Sommige auteurs vinden dat deze twee begrippen samenvallen.²⁰ Hun stelling kan niet worden bijgetreden. Het oorzakelijk verband situeert zich op een ander niveau dan de toerekenbaarheid.²¹ Procureur – Generaal DUMON heeft dit goed begrepen. Zijn omschrijving van toerekenbaarheid komt erg dicht in de buurt van die van het causaal verband, doch valt er niet mee samen.²² LUCAS is terecht van mening dat het begrip “toerekenbaarheid” het verband weergeeft tussen de bovenmatige hinder en een bepaalde persoon.²³ Concreet betekent dit dat men nagaat welke titularis van een attribuut van het eigendomsrecht aangesproken kan worden ter compensatie van de bovenmatige hinder. Het causaal verband daarentegen is de band tussen de bovenmatige hinder en de schade.²⁴ ²⁵ Hierbij past het Hof van Cassatie de equivalentietheorie toe. Het oorzakelijk verband is pas afwezig als de schade zich ook zo zou hebben voorgedaan zonder bovenmatige hinder.²⁶ Volgens KOKELENBERG komt dit erop neer dat “*Vermits de evenwichtsleer erop gericht is het evenwicht in de uitoefening van de eigendomsattributen in verband met beide erven te waarborgen zal slechts diegene wiens gebruik van het eigendomsrecht aan de basis ligt van de overlast die de buur ervaart als compensatieplichtig beschouwd worden*”.²⁷

II. De objectieve aansprakelijkheid van art. 544 B.W.

1° Wat is foutloze aansprakelijkheid?

6. De foutloze, objectieve of kwalitatieve aansprakelijkheid van een persoon ontstaat als hij verantwoordelijk is voor een andere persoon, zaak of dier.²⁸ Hierbij moet de aansprakelijke persoon geen nalatigheid en/of fout hebben begaan.

¹⁹ S. BOUFLETTE, o.c., 238, nr. 29; C. MOSTIN, Les troubles de voisinage, Antwerpen, Kluwer, 1998, 84 – 88; J. F. ROMAIN, o.c., 142 – 143.

²⁰ L. CORNELIS, o.c., 690, nr. 435; I. LARMUSEAU, l.c., 556; P. LECOCQ, l.c., 1138; I. VERHELST, l.c., 337 – 338; Zie ook Cass. 7 december 1992, J.T. 1993, 474, nr. 5, noot D. VAN GERVEN.

²¹ S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 264, nr. 160.

²² Cass. 5 maart 1981, Pas. 1981, II, 731, noot Proc. – Gen. H. F. DUMON.

²³ N. LUCAS, l.c., 353.

²⁴ Cass. 18 januari 1990, Pas. 1990, I, 591, Arr.Cass. 1989 – 1990, 659, R.W. 1991 – 1992, 993; Bergen 3 mei 1995, Amén. 1996, 169; Gent 13 maart 1992, T.Agr.R. 1992, 97; N. LUCAS, l.c., 353; S. STIJNS en H. VUYE, “Pas de fumée sans feu? Analyse critique des arrêts de la Cour de cassation du 3 avril 1998 et du 12 mars 1999 en matière de troubles de voisinage et d’incendie d’origine inconnue”, In X., Liber Amicorum Lucien Simont, Bruylant, Brussel, 2002, 264 en 485 – 486.

²⁵ Het leerstuk van burenhinder (art. 544 B.W.) steunt op een objectieve aansprakelijkheid. Hierdoor hoeft de schadelijder geen oorzakelijk verband te bewijzen tussen de fout en schade. De plicht tot compensatie is een gevolg van de bovenmatige hinder en niet van de fout.

²⁶ S. STIJNS en H. VUYE, o.c., 260 – 261, nr. 158.

²⁷ J. KOKELENBERG, l.c., 272; Zie ook Cass. 24 april 2003, Pas. 2003, I, 870; Cass. 3 april 1998, J.L.M.B. 1998, 1334; Cass. 17 november 1995, J.L.M.B. 1997, 274; Cass. 7 december 1992, J.T. 1993, 473, noot D. VAN GERVEN; Antwerpen 30 juni 2004, N.j.W. 2004, 1423; Antwerpen 3 maart 2003, T.B.B.R. 2004, 138, noot B. WEYTS; Luik 24 april 2002, R.G.A.R. 2003, nr. 13.738; Bergen 8 november 2000, T.B.B.R. 2001, 501 – 503; Luik 23 januari 1995, T.B.B.R. 1996, 330 – 335, noot I. VERHELST; Rb. Namen 28 oktober 2004, J.L.M.B. 2006, 179; Rb. Dendermonde 30 januari 2004, T.B.B.R. 2005, 286; Rb. Namen 31 mei 2001, J.L.M.B. 2001, 1517; Rb. Hasselt 22 februari 2001, T.B.B.R. 2002, 181; Rb. Namen 15 september 2000, J.L.M.B. 2001, 643 – 646; Rb. Brussel 17 oktober 1997, Pas. 1996, III, 87; L. CORNELIS, o.c., nrs. 423 – 424.

²⁸ E. DIRIX, B. TILLEMANN, P. VAN ORSHOVEN (red.), De Valks. Juridisch Woordenboek, Antwerpen, Intersentia, 15.

7. Objectieve aansprakelijkheid krijgt, afhankelijk van de aansprakelijkheidsgrond, een verschillende invulling. In het merendeel van de gevallen dient er enkel geen fout te worden bewezen. Het leerstuk van burenhinder (art. 544 B.W.) is hier een voorbeeld van. Bij risico – aansprakelijkheid daarentegen valt naast de fout ook de causaliteitsvereiste weg. De schade wordt toegerekend aan de persoon die een bepaalde band heeft met de schadeverwekkende activiteit, ongeacht of hij de schade rechtstreeks of onrechtstreeks heeft veroorzaakt. BOCKEN verwoordt dit treffend waar hij stelt dat de juridische kanalisatie de feitelijke causaliteit vervangt. De schadeverwekker heeft een “waarborgverbintenis” die hij moet nakomen. Zodoende is de risico – aansprakelijkheid het *species* van het *genus* objectieve aansprakelijkheid.²⁹ In deze noot wordt de objectieve aansprakelijkheid enkel bestudeerd in het kader van het wegvallen van de foutvereiste.
8. Om zijn aansprakelijkheid te ontlopen kan de schadeverwekker zich niet beroepen op onwetendheid.³⁰ De enige mogelijke bevrijdingsgrond is het bestaan van een vreemde oorzaak. In de praktijk vertaalt zich dat in overmacht³¹ of in de handeling van een derde die de schadelijder niet toegerekend kan worden.³²

2° *Wat is het doel van de kwalitatieve aansprakelijkheidsleer?*

9. Wat beoogt de foutloze aansprakelijkheid? De zienswijze van KOKELENBERG hieromtrent is dat “*men in de zoektocht naar een juridisch verantwoorde motivering voor een door iedereen als passend beschouwde oplossing voor burencollicten nooit tot een sluitend resultaat zou komen indien men het probleem bleef bekijken vanuit de gezichtshoek van degene die de overlast veroorzaakte vermits hem niets te verwijten viel. De zaak moest dus bekeken worden vanuit de situatie van degene die de hinder ondervond vermits hij in zijn bevoegdheden werd geraakt terwijl dat geenszins zo was voor de hinderverwekker en dit terwijl de eigendomsrechten op beide erven gelijkwaardig waren*”.³³
10. Zodoende ontstond het idee van een objectieve aansprakelijkheid voor het leerstuk burenhinder. Met het oog op de bewijslast is deze keuze belangrijk. Een foutaansprakelijkheid gaat uit van een middelenverbintenis. De kwalitatieve aansprakelijkheid stelt een resultaatsverbintenis voorop.³⁴ Het belang van het loslaten van het foutcriterium bij de evenwichtsleer werd reeds door Procureur – Generaal DUMON benadrukt.³⁵ Het is irrelevant op welke wijze iemand zijn (attribuut van het) eigendomsrecht uitoefent.

²⁹ H. BOCKEN, “Van fout naar risico. Een overzicht van de objectieve aansprakelijkheidsregelingen naar Belgisch recht”, *T.P.R.* 1984, 331 en 373, nrs. 4 en 62.

³⁰ Cass. 26 september 2002, *Arr.Cass.* 2002, nr. 486; Cass. 14 mei 1999, *Arr.Cass.* 1999, nr. 283; Cass. 13 mei 1993, *Arr.Cass.* 1993, nr. 235; Cass. 5 juni 1987, *Arr. Cass.* 1986 – 1987, nr. 599; Cass. 5 maart 1981, *Pas.* 1981, II, 731, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON; Cass. 6 oktober 1961, *Pas.* 1962, I, 152, *R.C.J.B.* 1963, 11, noot A. LAGASSE; R. DEKKERS, A. VERBEKE, N. CARETTE, K. VANHOVE, *o.c.*, 169 en 172; S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 266, nr. 160.

³⁰ S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 266, nr. 160.

³¹ Antwerpen 31 januari 1990, *De Verz.* 1990, 578, noot D. VAN ORSHOVEN.

³² S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 266 – 267, nr. 160.

³³ J. KOKELENBERG, *l.c.*, 275.

³⁴ *Ibid.*, 275.

³⁵ Cass. 5 maart 1981, *Pas.* 1981, II, 731, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON.

Deze persoon kan altijd aansprakelijk worden gesteld om de overlast te compenseren.³⁶ Zodoende hangt het (attribuut van het) eigendomsrecht steeds als een zwaard van Damocles boven het hoofd van zijn titularis.

3° De invulling van de objectieve aansprakelijkheid bij art. 544 B.W.

a. De vreemde gedachtegang van het Hof van Cassatie

11. De invulling van het begrip “toerekenbaarheid” kwam onrechtstreeks aan bod in het arrest van het Hof van Cassatie van 31 oktober 1975.³⁷ Later werd deze term verwoord door het Hof in de arresten van 3 april 1998 en 12 maart 1999. In deze arresten stelt het Hof van Cassatie dat “*de enkele vaststelling*” van bovenmatige hinder onvoldoende is om de schadeverwekker te veroordelen tot compensatie. De hinder moet als het ware “*toegerekend*” kunnen worden aan de compensatieplichtige.³⁸ Dit veronderstelt dat de schadeverwekker zijn (attribuut van het) eigendomsrecht op een overlastverwekkende wijze heeft gebruikt.³⁹
12. Het Hof van Cassatie maakt een onderscheid tussen de “toerekenbaarheid” en “objectieve aansprakelijkheid”. Tevens stelt het Hof dat “toerekenbaarheid” noodzakelijkerwijze een daad, verzuim en/of gedraging vereist.⁴⁰ Ook in het geannoteerde arrest hanteert het Hof van Cassatie deze opvatting. De rechtsleer interpreteert de toerekenbaarheid op twee verschillende wijzen. Beide strekkingen worden hieronder kritisch geanalyseerd.

b. De theorie van de foutvereiste

13. BOUFLETTE verdedigt het standpunt dat er steeds moet worden nagegaan of de compensatieplichtige al dan niet een handeling, gedraging, verzuim of nalatigheid heeft gesteld die aan de basis ligt van de overlast.⁴¹ ROMAIN deelt dit standpunt. Hij stelt dat de schadeverwekker niet automatisch aansprakelijk is voor de overlast. Dit moet steeds *in concreto* onderzocht en bewezen worden.⁴² In het geannoteerde arrest volgt het Hof van Cassatie deze zienswijze. Het Hof koppelt een nalatigheid en/of fout aan de toerekenbaarheidsvereiste. Dit sluit aan bij eerdere rechtspraak. Zo oordeelde het Hof van Cassatie in zijn arrest van 12 maart 1999 dat “*de compensatieplicht wegens burenhinder rust op diegene die door een daad, een verzuim of enige gedraging de burenhinder veroorzaakt*”.⁴³

---

³⁶ J. KOKELENBERG, *l.c.*, 275.

³⁷ Cass. 31 oktober 1975, *Pas.* 1976, I, 276, *Arr.Cass.* 1976, 285, *R.W.* 1975 – 1976, 1571, noot A. VAN OEVELEN, *Rev.Not.B.* 1977, 606, *T.Aann.* 1976, 48, noot P. MATHEÏ.

³⁸ Cass. 12 maart 1999, *Larcier Cass.* 1999, 95, *T.B.B.R.* 1999, 657; Cass. 3 april 1998, *T.B.B.R.* 1999, 140, *Pas.* 1998, I, 440, *J.L.M.B.* 1999, 140, noot P. LECOCQ, *De Verz.* 1999, 89, noot D. DE MAESENEIRE.

³⁹ Cass. 3 april 1998, *J.L.M.B.* 1998, 134, noot.

⁴⁰ Cass. 12 maart 1999, *Larcier Cass.* 1999, 95, *T.B.B.R.* 1999, 657; Cass. 3 april 1998, *T.B.B.R.* 1999, 140, *Pas.* 1998, I, 440, *J.L.M.B.* 1999, 140, noot P. LECOCQ, *De Verz.* 1999, 89, noot D. DE MAESENEIRE.

⁴¹ S. BOUFLETTE, *o.c.*, 241, nr. 33.

⁴² J. F. ROMAIN, *o.c.*, 157 – 158, nrs. 20 – 21.

⁴³ Cass. 12 maart 1999, *T.B.B.R.* 1999, 657.

c. De theorie van de foutloze leer

14. DABIN, één van de grondleggers van het leerstuk van burenhinder, schreef vele jaren geleden al dat burenhinder compensatie verschaft “*sans qu’ il y ait à s’ occuper d’ un lien de causalité avec le comportement de qui que ce soit*”.⁴⁴ STIJNS en VUYE bouwen verder op deze zienswijze. Zij stellen dat de cassatiearresten van 3 april 1998 en 12 maart 1999 zodanig geïnterpreteerd moeten worden dat het leerstuk van burenhinder toegerekend kan worden aan elke “bewaarder” van het goed die de bovenmatige hinder veroorzaakt, zelfs bij een accidentele gebeurtenis.⁴⁵ Indien de overlast niet toerekenbaar is aan de titularis (van een attribuut) van het eigendomsrecht, moet er nagegaan worden of de bewaarder van het hinderverwekkende goed niet compensatieplichtig is. Met andere woorden de oorzaak moet niet aangetoond worden. Het aanwijzen van een bewaarder, lees compensatieplichtige, op zich is voldoende.⁴⁶ Procureur – Generaal DUMON steunt dit standpunt. Ook hij schreef dat de bewaarder van het hinderverwekkende goed compensatieplichtig kan zijn.⁴⁷

d. Het samenvallen van toerekenbaarheid en objectieve aansprakelijkheid

15. Door een daad, verzuim en/of gedraging te vereisen bij de beoordeling van de toerekenbaarheid doet het Hof van Cassatie afbreuk aan het principe van de kwalitatieve aansprakelijkheid van art. 544 B.W. Toerekenbaarheid komt louter neer op het aanwijzen van een compensatieplichtige. Hierdoor vallen de leerstukken van “toerekenbaarheid” en “foutloze aansprakelijkheid” samen. De zienswijze van BOUFLETTE en ROMAIN kan niet worden bijgetreden. Zij gaan uit van een zekere foutaansprakelijkheid, terwijl Procureur – Generaal DUMON een beroep doet op de terminologie die eigen is aan de kwalitatieve aansprakelijkheidsleer van art. 1384 B.W. DUMON vereist voor de toepassing van de evenwichtsleer geen fout, doch wel een “*imputabilité objective*”.⁴⁸ Dit betekent dat de overlast op objectieve wijze in verband wordt gebracht met een welbepaald persoon.⁴⁹

16. Heden heerst er tamelijk veel verwarring. Sommige rechtbanken delen de visie van BOUFLETTE en ROMAIN,⁵⁰ terwijl andere rechtscolleges de zienswijze van STIJNS en VUYE hanteren.⁵¹ Ons inziens verdient de opvatting van STIJNS en VUYE de voorkeur. Deze auteurs gaan, in tegenstelling tot andere rechtsgeleerden, uit van een echte foutloze aansprakelijkheid in hoofde van de compensatieplichtige. Tevens interpreteren zij correct de zienswijze van Procureur – Generaal DUMON en respecteren het zogenaamde gedachtegoed en doelstellingen die de rechtspraak voor ogen had ten tijde van het creëren van het leerstuk burenhinder (art. 544 B.W.). Tot slot smelten zij de toerekenbaarheid en kwalitatieve aansprakelijkheid samen.

---

⁴⁴ J. DABIN, *l.c.*, 396.

⁴⁵ N. LUCAS, *l.c.*, 354; S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 265, nr. 160.

⁴⁶ J. KOKELLENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, *l.c.*, nr. 74; S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 263 – 267, nr. 160; S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 489 – 491, nrs 17 – 19.

⁴⁷ Cass. 5 maart 1981, *Pas.* 1981, II, 731, concl. Proc. – Gen. H. F. DUMON.

⁴⁸ S. BOUFLETTE, *o.c.*, 241, nr. 33; S. STIJNS en H. VUYE, *o.c.*, 258 en 262, nrs. 156 en 159.

⁴⁹ *Ibid.*, 262, nr. 159.

⁵⁰ N. LUCAS, *l.c.*, 355.

⁵¹ Rb. Hasselt 19 september 2002, *R.G.D.C.* 2003, 87.

III. Besluit

17. In het besproken arrest heeft het Hof van Cassatie de verkeerde zienswijze gehanteerd. Het Hof maakt onterecht een onderscheid tussen de toerekenbaarheid en objectieve aansprakelijkheid. Het Hof verlaat aldus de oorspronkelijke bedoeling van het leerstuk van burenhinder. Deze theorie ontstond immers om slachtoffers van overlast te vergoeden die geen fout in hoofde van de hinderverwekker kunnen aantonen. De bedoeling was dat de schadelijder geen (foutieve) daad, verzuim en/of gedraging moest bewijzen. Deze slachtoffervriendelijke aanpak wordt nu verlaten omdat de schadelijder een daad, verzuim en/of gedraging zal moeten aantonen die aan de basis ligt van de bovenmatige hinder. De bewijslast wordt moeilijker en sommige slachtoffers van overlast zullen in de koude blijven staan.
18. Bovendien vervaagt de grens tussen de aquiliaanse aansprakelijkheid en burenhinder. Wanneer men bijvoorbeeld een "gedraging" of "verzuim" kan aantonen dat aan de basis ligt van de bovenmatige hinder, dan zal men bijna altijd een fout of nalatigheid in de zin van de artt. 1382 en/of 1383 B.W. bewijzen. Het veroorzaken van vermijdbare hinder is op zich reeds een fout. Het leerstuk van burenhinder is dus een soort van kopie van de op fout gebaseerde aansprakelijkheid geworden, daar de bewijslast in beide gevallen nagenoeg identiek is.
19. Uiteindelijk zal veel afhangen van de wijze waarop de rechtscolleges invulling zullen geven aan de vereiste dat de overlast te wijten moet zijn aan een toerekenbare daad, verzuim of gedraging. Toch durven we te hopen dat het Hof van Cassatie zijn visie gaat bijstellen.

Christophe Baekeland
Assistent UHasselt